



Högsta domstolen
Box 2066
103 12 Stockholm

RL ./ riksåklagaren ang. synnerligen grov narkotikasmuggling m.m.

(Göta hovrätts dom den 5 maj 2023 i mål B 930-23)

Riksåklagaren har förelagts att skyndsamt svara skriftligen på överklagandet.

Jag vill anföra följande.

Inställning

Jag bestrider ändring av hovrättens dom och avstyrker prövningstillstånd.

Bakgrund

RL har dömts för synnerligen grov narkotikasmuggling under tiden den 28 november 2019 – den 16 februari 2021, synnerligen grovt narkotikabrott under tiden den 30 december 2019 – den 16 februari 2021 samt för grovt vapenbrott den 3 maj 2022. Påföljden har bestämts till fängelse i åtta år.

Den gärningsbeskrivning som ligger till grund för åtalet för synnerligen grov narkotikasmuggling lyder enligt följande (åtalspunkten 1).

RL har mellan den 28 november 2019 och den 16 februari 2021 i Laholms kommun och Växjö kommun samt i Stockholm, Malmö eller annan införselort i samband med införsel till landet av sammanlagt 326 kg pregabalin, som är narkotika och som beställts av RL vid nedan angivna tidpunkter, underlåtit att anmäla narkotikan, som omfattas av ett särskilt föreskrivet förbud mot eller villkor för införsel, till tullbehandling och härigenom uppsåtligt brutit mot förbudet mot eller villkoret för införseln. RL har vid samtliga tillfällen uppgett andra personer som adressater för försändelserna av narkotika.

2019-11-28 4 kg pregabalin
2019-12-19 3 kg pregabalin
2019-12-29 6 kg pregabalin
2020-01-29 3 kg pregabalin
2020-02-06 6 kg pregabalin
2020-03-13 6 kg pregabalin
2020-03-25 6 kg pregabalin
2020-04-20 10,5 kg pregabalin
2020-04-23 10.5 kg pregabalin

2020-05-14 12 kg pregabalin
2020-05-15 12 kg pregabalin
2020-05-21 12 kg pregabalin
2020-05-29 15 kg pregabalin
2020-06-01 25 kg pregabalin
2020-06-17 15 kg pregabalin
2020-06-23 24 kg pregabalin
2020-06-23 6 kg pregabalin
2020-07-14 25 kg pregabalin
2020-07-28 25 kg pregabalin
2020-08-09 25 kg pregabalin
2020-08-25 25 kg pregabalin
2020-11-24 25 kg pregabalin
2021-02-13 25 kg pregabalin¹

Brottet är att anse som synnerligen grovt, då gärningen har ingått som ett led i en verksamhet som utövats i organiserad form i syfte att i stor omfattning bedriva handel med narkotika och då gärningen avsett en synnerligen stor mängd narkotika.

Överklagandet till Högsta domstolen

RL yrkar att han istället för ett fall av synnerligen grov narkotikasmuggling ska dömas för vardera införsel under åtalpunkten 1, vilka ska rubriceras som narkotikasmuggling av normalgraden eller grov narkotikasmuggling baserade på mängden narkotika vid vardera tillfälle. Som en konsekvens därav ska straffet sättas ned.

Han gör gällande att det är av vikt för ledning av rättstillämpningen att Högsta domstolen klargör under vilka förutsättningar upprepade smugglingsbrott, som vart och ett utgör ett tydligt avgränsat brott, ska anses stå i sådant samband med varandra att de kan bedömas vara en brottsenhet.

Domstolarna

Tingsrätten har beträffande frågan om brottslighetskonkurrens antecknat bl.a. följande (domen s. 9 f.).

RL har gjort gällande att brotten, när det gäller narkotikasmuggling och narkotikabrott, inte bör beaktas som ett brott, utan som flera. Detta kan få betydelse för hur brotten ska rubriceras.

För att avgöra om det är fråga om ett eller flera brott måste man avgränsa vad som brukar kallas för brottsenheten. Det går knappast att ange några generella kriterier för hur detta ska göras. Bedömningen beror på flera olika faktorer, såsom tids- och rumskriterier, antalet brottsobjekt och antalet angreppsobjekt, och betydelsen av dessa kan skifta från brottstyp till brottstyp. Ytterst bestäms vad som är möjligt att samla under en brottsenhet av den handlingsbeskrivning som straffbestämmelsen anger. Detta synsätt innebär att så snart de i straffbestämmelsen angivna rekvisiten är för handen föreligger ett fullbordat brott och därmed också, normalt, en färdig brottsenhet. Undantag är tänkbara, men vanligen endast när det finns ett nära

¹ Denna införsel har ogillats (se tingsrättens dom s. 21)

tidsmässigt eller rumsligt samband mellan de olika moment som annars skulle utgöra egna brottsenheter (se NJA 2018 s. 378).

Huvudregeln vid narkotikabrott, som även torde gälla smugglingsbrott, är att varje tidsmässigt avgränsad befattning med narkotika utgör ett eget brott (se exempelvis rättsfallen NJA 1971 s. 396 och NJA 1986 s. 736). Detta är också utgångspunkten i litteraturen, där det framhålls att ett antal narkotikabrott som upprepats och begåtts i serie i sig inte är skäl att bedöma dem som ett brott. Om brotten däremot har föregåtts och bundits samman av en mer kvalificerad planering eller systematik kan det dock enligt uttalanden i litteraturen finnas skäl att anse att de tillsammans utgör ett brott (se Magnus Ulväng, Brottslighetskonkurrens: Om relationer mellan regler och fall, s. 305 ff.).

Det finns exempel i praxis på att upprepade narkotikabrott på grund av yrkesmässighet och systematik ansetts stå i sådant samband med varandra att de slagits ihop till ett enda brott (se t.ex. Hovrättens över Skåne och Blekinge dom av den 14 september 2020 i mål B 2331-20 och Svea hovrätts dom av den 18 januari 2018 i mål B 11479-17). I rättsfallet NJA 2017 s. 814 hade Högsta domstolen att pröva rubricering och påföljd för ett grovt narkotikabrott som bestått i bl.a. innehav, överlåtelse, förvaring och förpackning av stora mängder narkotika under en knapp månads tid. Högsta domstolen berörde i och för sig inte frågan om brottsenhet särskilt. Det kan dock noteras att såväl tingsrätten som Svea hovrätt bedömt att narkotikahandlingen hade ett sådant samband i tid och rum att det var naturligt att betrakta allt som en enda gärning.

En annan fråga, som i och för sig inte har tagits upp av parterna, men som tingsrätten ändå kort vill beröra, är i vilka situationer ett smugglingsbrott kan konsumera ett narkotikabrott. Den frågan aktualiseras i detta mål eftersom den narkotika som enligt åklagaren har hanterats i narkotikabrottsdelen är samma som avses i narkotikasmugglingsdelen.

I 1 § andra stycket narkotikastrafflagen finns en uttrycklig hänvisning till att det i lagen om straff för smuggling finns bestämmelser om straff för olovlig införsel och utförsel av narkotika.

Enligt tingsrätten är lagstiftningen utformad på så vis att ett innehav av narkotika i samband med att detta olovligen förs in i landet enbart ska bedömas som narkotikasmuggling och inte också som ett separat narkotikabrott. Beroende på hur narkotikan därefter hanteras kan det efterföljande agerandet medföra att gärningsmannen också kan dömas för narkotikabrott rörande samma narkotika (se NJA II 2000:9 s. 445).

Tingsrätten har beträffande bedömningen av konkurrensfrågan i förhållande till smugglingsbrottet uttalat följande (domen s. 26 f.).

Tingsrätten finner således styrkt att RL under den tid och på den plats som anges i gärningsbeskrivningen i åtalspunkten 1, beställt och till landet fört in 301 kilo pregabalin, som är narkotika. Han har uppsåtligen underlåtit att anmäla narkotikan, som omfattas av ett särskilt föreskrivet förbud mot / villkor för införsel, till tullbehandling. Han ska därför dömas för narkotikasmuggling.

Det är förvisso fråga om ett flertal beställningar med efterföljande leveranser av pregabalin till Sverige. Man skulle kunna, som försvaret har gjort, argumentera för att det är fråga om flera avslutade smugglingsbrott. Det står dock helt klart att det till grund för brottsligheten ligger en kvalificerad planering och systematik som framstår som närmast affärsmässig. Dessa olika beställningar av pregabalin har sådant samband med varandra att det är naturligt att se dem som en enda gärning.

RL har alltså gjort sig skyldig till ett narkotikasmugglingsbrott.

Hovrätten instämde i tingsrättens bedömningar (se hovrättens dom s. 5).

Min bedömning

Jag instämmer i domstolarnas bedömningar enligt ovan.

Jag vill också framhålla att även om RL, istället för ett fall av synnerligen grov narkotikasmuggling, skulle dömas för vardera införsel under åtalpunkten 1 till narkotikasmuggling av normalgraden respektive grov narkotikasmuggling, detta torde få marginell betydelse för det samlade straffvärdet.

Vid straffvärdebedömningen måste beaktas att vardera införsel utgjort ett led i en brottslighet som utövats i organiserad form, varit systematiskt och som föregåtts av särskild planering (29 kap. 2 § 9 brottsbalken). Som domstolarna funnit står det klart att det till grund för brottsligheten ligger en kvalificerad planering och systematik som framstår som närmast affärsmässig. Det är också utrett att RL intagit en ledande ställning i denna verksamhet. Vardera införsel har enligt min uppfattning således ett straffvärde strax under gränsen för det grova respektive det synnerligen grova brottet.

Därtill kommer att RL återfallit i likartad brottslighet av allvarligt slag under pågående prövotid efter villkorlig frigivning, vilket enligt hovrätten (se domen s. 6) inte har kunnat beaktas genom att den tidigare villkorligt medgivna friheten förverkas (29 kap. 4 § brottsbalken). Eftersom tingsrätten, men inte hovrätten, förverkat den villkorligt medgivna friheten och samtidigt bestämt påföljden till fängelse i åtta år, bör detta beaktas i skärpande riktning vid bedömningen av straffmättningsvärdet, även om RL skulle dömas för vardera gärning under åtalpunkten 1.

Därtill kommer att RL, i enlighet med de delar av hovrättens dom som inte har överklagats, ska dömas för synnerligen grovt narkotikabrott och grovt vapenbrott.

Mot bakgrund av ovanstående bör påföljden oavsett utgången i rubriceringsfrågan bestämmas till fängelse i åtta år.

Prövningstillstånd m.m.

Av 54 kap. 10 § rättegångsbalken följer att prövningstillstånd får meddelas endast om det är av vikt för ledning av rättstillämpningen att överklagandet prövas av Högsta domstolen (prejudikatdispens) eller om det finns synnerliga skäl till sådan prövning, såsom att det finns grund för resning eller att domvilla förekommit eller att målets utgång i hovrätten uppenbarligen beror på grovt förbiseende eller grovt misstag (extraordinär dispens).

För prejudikatdispens krävs att ett avgörande av Högsta domstolen får generell betydelse för bedömningen av framtida mål som innehåller liknande frågeställningar. Den enskildes intresse av att få tillstånd en prövning i Högsta domstolen kan alltså inte föranleda prövningstillstånd på denna grund (Fitger, Rättegångsbalken, s. 54:26).

Högsta domstolen har under senare år i några fall prövat om det i olika situationer varit fråga om ett eller flera brott. Här kan nämnas NJA 2003 s. 499 (skattebrott), NJA 2006 s. 524 ”Tillgreppen i köpcentret” och NJA 2016 s. 1143 ”Bagagestölderna” (stöldbrott), NJA 2007 s. 973 ”Socialbidragen” och NJA 2012 s. 886 (bedrägeribrott) samt NJA 2018 s. 378 ”De upprepade förfalskningarna (förfalskningsbrott).

Det har i nämnda fall varit fråga om tilltalade som vid upprepade tillfällen överträtt samma straffbud. Det bör framhållas att Högsta domstolen i NJA 2018 s. 378 konstaterade att det knappast går att ange några generella kriterier för att avgöra om det är fråga om ett eller flera brott. Bedömningen beror på flera olika faktorer, såsom tids- och rums-kriterier, antalet brottsobjekt och antalet angreppsobjekt, och betydelsen av dessa kan skifta från brottstyp till brottstyp. Ytterst bestäms vad som är möjligt att samla under en brottsenhet av den handlingsbeskrivning som straffbestämmelsen anger (se p. 11).

Enligt Åklagarmyndighetens Utvecklingscentrum (UC), som inom Åklagarmyndigheten är ansvarig för att bevaka praxis bland annat beträffande narkotikabrotten, är huvudregeln gällande narkotikabrott/narkotikasmuggling att varje befattning som kan avgränsas i tiden utgör ett brott (se bl.a. NJA 1971 s. 396 B). Enligt UC har i hovrättspraxis från senare tid dock olika typer av befattning med narkotika vid olika avgränsade tidpunkter bedömts utgöra ett brott. Avgörande för bedömningarna har varit om befattningen med narkotikan har varit ett led i en pågående verksamhet, om det varit en del i en sammanhållen brottsplan, om det varit ett kontinuerligt händelseförlopp och om det funnits ett tidsmässigt samband. Praxis är emellertid inte helt entydig. Många gånger kan dock de olika bedömningarna förklaras med att omständigheterna i ärendena skiljer sig åt. Enligt UC utesluter detta inte att det kan finnas mål där det skulle vara intressant att få frågan prövad av Högsta domstolen.

Jag instämmer i UCs bedömning beträffande prejudikatintresset. När det gäller förevarande mål synes frågan dock vara i första hand av akademiskt intresse, då ett avgörande i enlighet med försvarrets yrkanden knappast kan få något genomslag vid straffvärdebedömningen.

Det bör också beaktas att frågan om straffvärdebedömning och straffmätning vid flerfaldig brottslighet nyligen varit föremål för en statlig utredning (SOU 2023:1 Skärpta straff för flerfaldig brottslighet). I betänkandet, som lämnades till regeringen den 24 januari 2023, föreslås lagändringar som har genomgripande betydelse för straffvärdebedömningen och straffmätningen i mål liknande det nu förevarande. Högsta domstolens prövning av påföljden i nu aktuellt mål riskerar således att inom en relativt nära tid vara överspelad.

Jag avstyrker prövningstillstånd.

Bevisning m.m.

Jag ber att få återkomma med bevisuppgift och med mina synpunkter på målets fortsatta handläggning för det fall prövningstillstånd meddelas.

Petra Lundh

My Hedström

Kopia till

Utvecklingscentrum

Riksenheten mot internationell och organiserad brottslighet (AM-148673-22)

Kammaråklagaren Ulrika Bentelius Egelrud